

KAKO U EUROPSKU UNIJU - 85 PITANJA

(Članak iz Mljekarskog lista 5/2007.)

Dr. sc. Petar Bosnić

Članstvo u Europsku uniju za Hrvatsku je stvarnost i o stabilnoj gospodarskoj situaciji i političkom sustavu ovisi kako će se odvijati predpristupni pregovori i na taj način postići najpovoljniji uvjeti za nas kao buduće članice Unije. Poznavanje postojeće gospodarske i agrarne strukture omogućava poljoprivrednicima dobivanje potrebnih informacija kako bi za članstvo u EU bili što bolje pripremljeni i da u svojim očekivanjima budu što realniji.

Već smo prije naveli da je Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija uz suradnju Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva objavilo brošuru namijenjenu hrvatskim poljoprivrednicima "KAKO U EU" koja sadrži 85 pitanja (Edicija) iz kojih navodimo najbitnija područja.

Veličina i okrupnjavanje posjeda

Jedno je od pitanja s kojom veličinom posjeda naša poljoprivredna gospodarstva mogu biti konkurentna u EU i koliko je za tržišnu utakmicu potrebno hektara poljoprivrednog zemljišta. Hrvatska po veličini poljoprivrednog posjeda značajno zaostaje u odnosu na Uniju koja sada ima 27 stalnih članica. Prosjek posjeda u EU-27 iznosi više od 10 hektara, a prosjek za Hrvatsku iznosi 3 hektara (kod naših komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava koja su registrirana u Upisnik veličina posjeda iznosi 5 hektara poljoprivrednog zemljišta). Ujedno se u Ediciji navodi kako za opstojnost poljoprivrednog gospodarstva u EU nije presudna veličina posjeda već konkurentnost određene proizvodnje, odgovarajuća ponuda kao i organiziran pravodoban nastup na tržištu.

Posjedi - farme u Europskoj uniji

Sadašnja prosječna veličina posjeda u EU ne daje objektivno stanje agrarne strukture u odnosu na cjelokupno razdoblje stvaranja i ostvarivanja zajedničke agrarne politike Unije. Do 2004. godine Unija je imala 15 tzv. "starih članica" i tada je prosječna veličina posjeda iznosila 18,4 ha. Najveće posjede imale su: Velika Britanija 57,4 ha, Danska 54,7 ha, Švedska 46,1 ha i Francuska 45,7 ha. Tri članice imale su znatno manje poljoprivredne posjede i to Grčka 4,3 hektara, Italija 6,4 i Portugal 9,2 hektara zemljišta.

Tablica 1: Prosječna veličina zemljišnog posjeda u Europskoj uniji

Veličina posjeda			
Veliki posjedi, ha		Manji posjedi, ha	
Članica	ha	Članica	ha

EU-15	V. Britanija	57,4	Grčka	4,3
	Danska	54,7	Italija	6,4
	Švedska	46,1	Portugal	9,2
	Francuska	45,3		
EU-10	Češka	66,9	Mađarska	5,6
	Slovačka	29,8	Slovenija	6,3
	Estonija	21,6	Poljska	7,0

Kod 10 novih članica EU koje su u članstvo primljene 2004. godine veličina zemljišnog posjeda znatno je manja. Među ovim novim članicama Češka ima najveći prosječni posjed koji iznosi 66,9 hektara poljoprivrednog zemljišta, dok Mađarska ima 5,6 ha, Slovenija 6,3 i Poljska 7,0 hektara/farmi. Prema navedenim podacima prosječni posjedi farmera u EU-15 (koji su iznosili 18,4 hektara) sada su u EU-25 znatno smanjeni zbog pristupanja novih članica koja imaju znatno manje prosječne veličine posjeda.

Veličina posjeda Hrvatske i promjena proizvodne strukture

U Ediciji se navodi kako za opstojnost poljoprivrednog gospodarstva u EU nije presudna veličina posjeda već druge tržišne i ekonomske pretpostavke, osobito organiziran nastup na tržištu. Ovakav pristup problemu veličine poljoprivrednog gospodarstva aktualan je za zemlje koje su se tijekom dugog vremenskog razdoblja kao članice Unije u okviru zajedničke agrarne politike restrukturirale, specijalizirale proizvodnju i postale komercijalni proizvođači osposobljeni za slobodnu tržišnu konkurenciju. Ovakav razvoj u Hrvatskoj ne postoji i nije postignut jer se Hrvatska tek sada nalazi u procesu promjene agrarne strukture. Aktualna agrarna politika usmjerena je na povećanje i okrupnjavanje poljoprivrednog posjeda. Okrupnjavanjem i povećanjem posjeda otvara se proces restrukturiranja, a nakon završetka ovog procesa u proizvodnji će ostati manji broj proizvođača obiteljskih gospodarstava koja će se u budućnosti baviti tržišnom poljoprivrednom proizvodnjom.

Tablica 2: Veličina posjeda kućanstava i broj parcela u Hrvatskoj

Kućanstva (ha zemljišta)	Kućanstva (broj)	Parcela poljoprivrednog zemljišta	
		Ukupno (broj)	Kućanstvo (broj parcela)
do 3 ha	339 496	1 040 426	3,06
3,01 - 10	88 158	632 422	7,17
10,01 - 20	15 628	169 654	10,85
više od 20	5 250	75 856	14,49
Ukupno	448 532	1 918 358	4,28

Prema podacima (tablica 2) proizlazi da mali broj poljoprivrednih kućanstava ima donekle zadovoljavajuću veličinu poljoprivrednog posjeda i da su posjedi rasparcelirani, te da se sastoje od velikog broja malih nepovezanih i udaljenih čestica zemljišta. Najbrojnija su poljoprivredna domaćinstva s veličinom posjeda do 3 hektara i njih ima 339 496. Rasparceliranost zemljišta prisutna je i kod domaćinstava čiji je posjed veći od deset i više hektara zemljišta.

Različiti su kriteriji koji se odnose na potrebu za veličinom poljoprivrednog posjeda i obradivog poljoprivrednog zemljišta. Za konkurentnu proizvodnju žitarica, krmnog bilja, industrijskog bilja (šećerne repe kao i uljarica - uljane repice, soje i suncokreta), te za potrebe stočarstva potrebni su veći kompleksi zemljišta. U našim uvjetima favoriziranjem i poticanjem proizvodnje biodizela mogu se narušiti odnosi proizvodnje poljoprivrednih kultura koje su se do sada proizvodile kao sirovina za proizvodnju hrane. Uzgojem kultura za proizvodnju biogoriva stvara se konkurencija između postojeće tradicionalne klasične proizvodnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i proizvodnje ovih kultura za proizvodnju biogoriva.

Na manjim poljoprivrednim površinama kod uzgoja duhana, aromatičnog bilja, povrća i cvijeća moguće je organizirati dohodovnu proizvodnju uz postizanje visokih prihoda. Za tržnu voćarsku proizvodnju (vinogradi, jabuke, šljive kruške, breskve, masline i dr.) u uzgoju se povećavaju kriteriji u odnosu na konkurentnost. To zahtijeva posjedovanje većih površina pod ovim kulturama. Kulture koje su po jedinici površine radno intenzivne imaju veću profitabilnost.

Kako povećati veličinu poljoprivrednih gospodarstava?

Naše mjere agrarne politike i zakonodavna regulativa u znatnoj mjeri su usklađeni s pravnom stečevinom Europske unije, ali se u praksi mnoge od tih mjera u našim uvjetima sporo provode ili su čak neprovođive. U Hrvatskoj ne postoji razvijeno tržište poljoprivrednog zemljišta jer se privatni vlasnici ne odlučuju na prodaju zemljišta. Treba napomenuti da postoje i objektivni problemi neriješenih i nesređenih imovinsko-pravnih odnosa (gruntovnica - zemljišne knjige).

Prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu pozitivna odluka je da se prema članku 56 obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo nasljeđivanjem ne može dijeliti. Međutim, ova će mjera imati tek dugoročno pozitivne efekte kao što je to slučaj u Republici Sloveniji. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u razvojnom pogledu mnogo očekuju od kupnje ili zakupa državnog poljoprivrednog zemljišta. Postojećom praksom privatizacije bivših poljoprivrednih kombinata budući vlasnici, kupnjom industrijskih prerađivačkih kapaciteta, uvjetovani su zadržavati i poljoprivredno zemljište (zakup, koncesija, prodaja).

Male su šanse da se putem natječaja parceliranjem velikih uređenih državnih zemljišnih kompleksa ove površine dodjele obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Na putu prema Europskoj uniji,

uz navedene probleme, politika poljoprivrednog zemljišta predstavlja veoma složeno političko, socijalno i gospodarsko razvojno pitanje. U pregovorima s Unijom naši poljoprivrednici zahtijevaju da se za Hrvatsku osigura što duže prijelazno razdoblje u kojem bi postojala zabrana strancima kupovati poljoprivredno zemljište. U uvjetima globalizacije i liberalizacije tržišta u razvojnim dokumentima poljoprivrede napušta se model održavanja samodostatnosti nekih agrarnih proizvoda i to zbog nekonkurentnosti i visokih proizvodnih troškova. Hrvatska za sada svojom proizvodnjom kroz bilance samodostatnosti osigurava podmirenje svojih potreba za pšenicom, kukuruzom, vinom, peradskim mesom, jajima, mandarinama i proizvodnjom maslinovog ulja. Promjena agrarne strukture ubuduće će naglašavati i pitanje kapaciteta domaće proizvodnje za osiguravanjem samodostatnosti u najvažnijim strateškim agrarnim proizvodima. U ovom bi se slučaju povećala potreba za uvozom nekih osnovnih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i u agrarnom sektoru povećavao vanjsko-trgovinski deficit.

Za razvoj agrara Hrvatske, a i za buduće naše članstvo u Europskoj uniji, neovisno o pitanjima i odgovorima koja daje ova Edicija moramo realno sagledati naše stanje i mogućnosti. Postojeća agrarna struktura, osobito u odnosu na poljoprivredno zemljište, nije ohrabrujuća. Iz niza drugih planiranih mjera agrarne politike otvaraju se mogućnosti stjecanja dohotka iz nepoljoprivrednih djelatnosti kojima se može kvalitetno održati ruralni prostor. U tim novozasnovanim nepoljoprivrednim djelatnostima omogućit će se nova zapošljavanja i dodatni izvori prihoda.